

Аналіз діяльності Національної поліції України

у застосуванні запобіжних заходів
не пов'язаних із триманням під вартою
в умовах COVID-19

ЗВІТ за результатами
дослідження

Київ 2020

ЗМІСТ

Авторський колектив: Анастасія Апетик, Сергій Ілляк, Віктор Чупров, Володимир Курпіта

Літературний редактор: Марчук О.В.

Дизайн та верстка: Захарчук Т. В.

Матеріал підготовлений в межах проекту «Посилення спроможності працівників поліції у роботі із затриманими під час епідемічних загроз», який Експертний центр з прав людини реалізує за підтримки програми «Права людини та правосуддя» Міжнародного фонду «Відродження».

Погляди та висновки, висловлені в цій публікації, належать колективу авторів та можуть не відображати позицію Міжнародного фонду «Відродження».

Висловлюємо подяку у проведенні дослідження Управлінню дотримання прав людини Національній поліції України.

Вступ	4
Методологія дослідження.....	5
Розділ I. Аналіз застосування запобіжних заходів	
«тримання під вартою» та «домашній арешт» в Україні.....	7
1.1. Процесуальні аспекти обрання запобіжних заходів	
«тримання під вартою» та «домашній арешт».....	7
1.2. Технічні аспекти системи контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом, яка працює в Україні.....	15
1.3. Економічна складова тримання під вартою та домашнього арешту.....	18
1.4. Медичний аспект – ризик зараження інфекційними хворобами в Ізоляторах тимчасового тримання НПУ та Слідчих ізоляторах ДКВСУ в умовах пандемії.....	20
Розділ II. Використання альтернативних систем контролю за перебуванням особи під наглядом держави.....	22
2.1. Огляд закордонного законодавства щодо застосування запобіжних заходів.....	22
2.2. Вітчизняні розробки систем контролю за перебуванням осіб під наглядом держави в умовах загрози розповсюдження COVID-19.....	25
2.3. Аналіз закордонних систем контролю за перебування осіб під наглядом держави.....	29
2.4. Економічні аспекти використання систем контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом в європейських країнах.....	35
2.5. Приклади зменшення тюремного населення внаслідок застосування альтернативних тримання під вартою запобіжних заходів в різних країнах)	38
Розділ III. Пропозиції Національній поліції щодо застосування запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою, з метою зменшення ризиків розповсюдження COVID-19 в місцях несвободи.....	40
1. Процесуальний аспект.....	40
2. Технічний аспект.....	41
3. Економічний аспект.....	42
4. Медичний аспект.....	43
Додаток № 1. Анкета опитування слідчого органу досудового розслідування щодо застосування запобіжних заходів у виді "тримання під вартою" та "домашнього арешту".....	44

ВСТУП

Пандемія COVID-19 вказала на суттєві прорахунки держав у можливості ефективно протидіяти поширенню інфекційних захворювань. Не стала винятком і Україна. Епідеміологічний стан нашої держави змусив уряд піти на безпрецедентні заходи, спрямовані на зупинення швидкого поширення хвороби. Водночас, незважаючи на застосування жорстких заходів, окремі об'єкти, які, у свою чергу, є одними із найнебезпечніших місць розповсюдження і поширення хвороби, залишаються поза увагою керівництва держави. Зокрема, до таких об'єктів належать місця несвободи системи кримінальної юстиції – ізолятори тимчасового тримання Національної поліції (далі – ІТТ) та слідчі ізолятори Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – СІЗО).

Персонал та особи, які утримуються у таких установах, мають підвищену небезпеку зараження інфекційними захворюваннями, оскільки вони перебувають у місцях скупчення людей. Окрім того, практично всі моніторингові візити Національного превентивного механізму, проведені останнім часом, фіксують факти порушення протиепідемічних заходів таненалежного медичного забезпечення таких установ.

Тому, на фоні пандемії COVID-19, питання зменшення кількості ув'язнених в ІТТ та СІЗО є сьогодні вкрай актуальним.

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року вніс суттєві зміни до системи заходів процесуального примусу та передбачив, серед інших, новий запобіжний захід у виді домашнього арешту.

Приваблива можливість зниження кількості ув'язнених шляхом використання різних форм «домашнього арешту» у поєднанні з електронним наглядом розглядається сьогодні як одна з найбільш перспективних на цьому напрямку.

Водночас, в наших реаліях електронний нагляд за поведінкою підозрюваного (обвинуваченого) зведений до «громіздких» процедур, які потребують значних фінансових витрат та використання значного обсягу людських ресурсів.

Фактично, законодавцем та правоохоронними органами з моменту запровадження Кримінального процесуального кодексу України жодних альтернатив існуючій системі електронного нагляду з урахуванням новітніх досягнень науки та техніки не розглядається.

Саме тому, у цьому дослідженні ми намагались проаналізувати процесуальні, технічні та фінансові аспекти, які дадуть можливість якнайширшого застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту, що, в свою чергу, в найближчій перспективі буде сприяти зменшенню кількості утримуваних осіб у слідчих ізоляторах, запобіганню інфікування громадян нашої держави вказаним вище захворюванням, дозволить економити значні бюджетні кошти.

► МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основною метою дослідження є оцінка спроможності Національної поліції у застосуванні запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою, з метою зменшення ризиків розповсюдження COVID-19 в місцях несвободи.

Основним об'єктом дослідження є практика застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту.

Додатковими об'єктами дослідження визначені:

- технічні аспекти системи контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом, яка працює в Україні, її недоліки та переваги;
- міжнародний досвід здійснення дистанційного контролю за поведінкою підозрюваних (обвинувачених), які перебувають під домашнім арештом;
- можливість впровадження засобів контролю, альтернативних існуючим, та їх можливий вплив на зменшення кількості випадків застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

► ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ:

1. Проаналізувати практику застосування запобіжних заходів у державі до моменту запровадження карантинних заходів, і після оголошення пандемії.

2. Вивчити думку представників Національної поліції України щодо існуючих практик застосування запобіжних заходів та спроможності органів досудового розслідування застосовувати до підозрюваних (обвинувачених) запобіжні заходи, не пов'язані з триманням під вартою, зокрема – домашній арешт.

3. Описати закордонні приклади систем дистанційного контролю за поведінкою підозрюваних (обвинувачених) та можливості їх впровадження в Україні.

4. Спираючись на отримані дані, підготувати та надати Національній поліції пропозиції альтернативних існуючим технічних рішень з контролю за поведінкою підозрюваних (обвинувачених), яким обрано запобіжний захід «домашній арешт».

5. Оцінити економічний аспект застосування запобіжного заходу «домашній арешт» на заміну «тримання під вартою».

6. Оцінити загрози здоров'ю поліцейських та осіб, які перебувають у місцях несвободи.

Дослідження ґрунтується на аналізі кримінального процесуального законодавства, відомих нормативно-правових актів МВС та Національної поліції, даних, отриманих у відповідь на офіційні запити, інформації, отриманій з офіційних джерел, а також вивченні думок окремих професійних груп. Також було вивчено досвід окремих країн у застосуванні запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою, та систем дистанційного контролю за особами, яким обрано запобіжний захід у виді домашнього арешту.

В ході польового етапу дослідження упродовж серпня – вересня 2020 року було вивчено думку 922 слідчих Національної поліції України з усіх регіонів України щодо практик застосування запобіжних заходів «тримання під вартою» та «домашній арешт». Визначено пул проблем, які виникають у слідчих під час обрання того чи іншого запобіжного заходу, переваги та недоліки кожного з них, з точки зору зручності для здійснення досудового розслідування. Вивчено обставини, які враховуються слідчими при зверненні з клопотаннями про обрання запобіжних заходів. Також, узагальнено бачення слідчих, якою має бути система дистанційного контролю за поведінкою осіб під «домашнім арештом», щоб вона дозволяла запобігти ризикам і сприяла зручності роботи слідчих із підозрюваними.

► АНАЛІЗ СТАТИСТИКИ

Під час польового етапу дослідники аналізували статистику застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту.

У відповідь на офіційні запити до Національної поліції України отримано інформацію щодо електронних засобів контролю, які використовуються в Україні для забезпечення виконання запобіжного заходу у виді домашнього арешту. Дані щодо наявності кількості таких електронних засобів (справних та тих, які підлягають ремонту); загальної суми грошових коштів, використаних Національною поліцією України для придбання електронних засобів контролю; вартості одного електронного засобу контролю; загальної суми грошових коштів, витрачених Національною поліцією України з Державного бюджету України для забезпечення виконання запобіжного заходу у виді домашнього арешту упродовж 2019 та першого півріччя 2020 року (окремо по кожному року).

У відповідь на офіційні запити до ДУ «Генеральна дирекція Державної кримінально – виконавчої служби України» отримано інформацію про вартість утримання ув'язнених в СІЗО, помісячно з січня по червень 2020 року у розрізі комунально-побутових витрат та витрат на харчування у всіх підпорядкованих слідчих ізоляторах.

Аналіз застосування запобіжних заходів «тримання під вартою» та «домашній арешт» в Україні

1.1. Процесуальні аспекти обрання запобіжних заходів «тримання під вартою» та «домашній арешт»

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) вніс суттєві зміни до системи заходів процесуального примусу. Не оминули вони і таку важливу складову, як запобіжні заходи. Зокрема, з КПК України виключено такі запобіжні заходи, як підписка про невиїзд, порука громадської організації або трудового колективу, нагляд командування військової частини. Проте, з'явилися нові запобіжні заходи: особисте зобов'язання, домашній арешт.

В умовах ризиків розповсюдження COVID-19 на особливу увагу заслуговує саме запобіжний захід у виді домашнього арешту.

Виходячи з норм КПК України та переліку запобіжних заходів, домашній арешт застосовується в тих випадках, коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим. Частиною 2 статті 181 КПК України встановлено, що домашній арешт може бути застосований до особи, яка підозрюється (обвинувачується) у вчиненні злочину, відповідальність за який передбачено у виді позбавлення волі. Стаття 299 КПК України містить певне застереження про недопустимість застосування запобіжного

заходу у виді домашнього арешту під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Частиною 3 статті 181 КПК України передбачено, що про обрання запобіжного заходу у виді домашнього арешту постановляється ухвала, яка виконується органом внутрішніх справ за місцем проживання підозрюваного або обвинуваченого. У такому документі має бути зазначено (частини 3, 4 статті 196 КПК) точну адресу житла, яке підозрюваному, обвинуваченому забороняється залишати, та дату закінчення дії такого запобіжного заходу.

КПК України чітко встановлює максимальний строк можливого застосування домашнього арешту – 2 місяці (частина 6 статті 181 КПК України). У разі необхідності, строк тримання особи під домашнім арештом може бути продовжений за клопотанням прокурора в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому статтею 199 КПК України. При цьому сукупний строк тримання особи під домашнім арештом під час досудового розслідування не може перевищувати шести місяців, що стимулюватиме правоохоронні органи в стислі строки завершити досудове розслідування. Після закінчення цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід вважається скасованим (частина 6 статті 181 КПК України).

Законодавцем передбачено можливість оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту або відмову в його застосуванні, а також про продовження строку домашнього арешту або відмову в його продовженні в апеляційному порядку (пункти 4, 5 ч.1 статті 309 КПК України). Відповідно до частини 2 статті 395 КПК України, апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді подається протягом п'яти днів з дня її оголошення та повинна відповідати вимогам, передбаченим статтею 396 КПК України.

В свою чергу, застосування тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу.

Запобіжний захід у виді тримання під вартою не може бути застосований, окрім як у виняткових випадках, вичерпний перелік яких визначений у частині 2 статті 183 КПК України.

Ключовим у питанні можливості застосування цих запобіжних заходів є те, що домашній арешт застосовується до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі. Цікавим є факт, що ця норма не передбачає жодних обмежень, а тому до категорії осіб, до яких може бути застосований запобіжний захід у виді домашнього арешту, серед інших є підозрювані (обвинувачені), які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Розглядаючи питання про обрання запобіжних заходів, слідчий суддя, суд зобов'язані, серед іншого, керуватись статтею 178 КПК України, яка містить

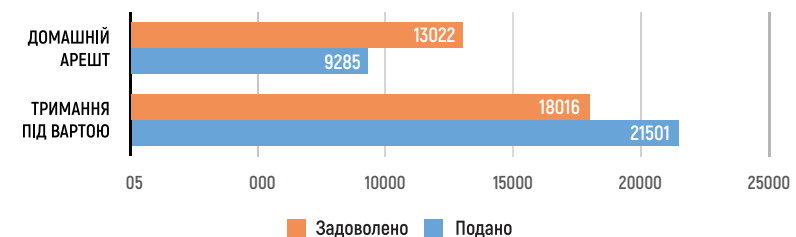
обставини, що враховуються при їх обранні.

Для прикладу, зазвичай, є необґрунтованим застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту до підозрюваного, який вчинив кримінальне правопорушення щодо особи, з якою спільно проживає, або до обвинуваченого, який не має постійного місця проживання. Однак, застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою до особи, яка має постійне місце проживання, гарну репутацію та характеристики, міцні соціальні зв'язки та вчинила неумисний тяжкий злочин, є нелогічним та невинувачуваним.

Водночас, аналізуючи стан застосування органами досудового розслідування запобіжних заходів у період з 2018 по 2020 рік на основі статистичних даних органів прокуратури ([Звіт про роботу прокурора форми №П](#)), встановлено наступні дані[1].

Так, за **12 місяців 2018 року**, з **37 193** поданих до суду клопотань про застосування запобіжних заходів **21 501** - становлять клопотання про тримання підозрюваних (обвинувачених) під вартою, а про застосування домашнього арешту - лише **9285** клопотань. З вищевказаної кількості, місцевими та апеляційними судами у результаті розгляду апеляційних скарг на ухвали про відмову у застосуванні цих запобіжних заходів, задоволено **18016** клопотань про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою та **13 022** - про застосування домашнього арешту (з них **3712** випадків - у зв'язку з відмовою судами у застосуванні тримання під вартою з одночасним обранням домашнього арешту). Клопотання щодо інших запобіжних заходів подавались органами досудового розслідування лише у **6407** випадках.

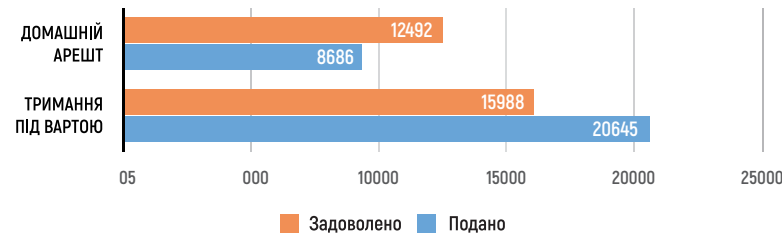
Діаграма № 1. Застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту за 12 місяців 2018 року

Окрім того, тенденція щодо застосування вказаних запобіжних заходів прослідковується в **2019 році**. З **34 780** поданих до суду клопотань про застосування запобіжних заходів за цей період часу **20 645** - становлять клопотання про тримання підозрюваних (обвинувачених) під вартою, а про застосування домашнього арешту - лише **8686** клопотань. З вищевказаної кількості, місцевими та апеляційними судами у результаті розгляду апеляційних скарг на ухвали про відмову у застосуванні цих запобіжних заходів задоволено **15 998**

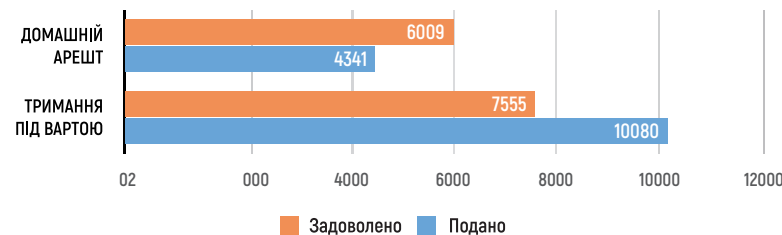
клопотань про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою та **12 492** клопотань про застосування домашнього арешту (з них - **3788** випадків - у зв'язку з відмовою судами у застосуванні тримання під вартою з одночасним обранням домашнього арешту). Клопотання щодо інших запобіжних заходів подавались органами досудового розслідування до суду лише у 5449 випадках.

Діаграма № 2. Застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту за 12 місяців 2019 року

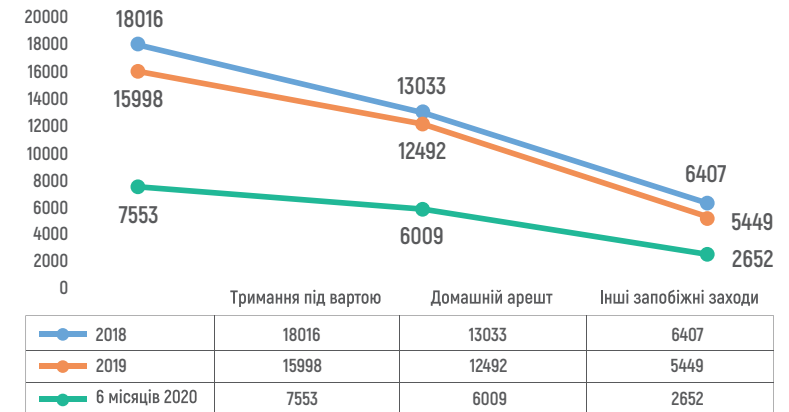
Зазначена тенденція щодо застосування вказаних запобіжних заходів прослідковується і у першому півріччі **2020 року**. З **17 073** поданих до суду клопотань про застосування запобіжних заходів за цей період часу **10 080** - становлять клопотання про тримання під вартою (обвинувачених) під вартою, а про застосування домашнього арешту - лише **4341** клопотання. З вищевказаної кількості, місцевими та апеляційними судами у результаті розгляду апеляційних скарг на ухвали про відмову у застосуванні цих запобіжних заходів, задоволено **7553** клопотань про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою та **6009** клопотань про застосування домашнього арешту (з них **2085** випадків - у зв'язку з відмовою судами у застосуванні тримання під вартою з одночасним обранням домашнього арешту). Клопотання щодо інших запобіжних заходів подавались органами досудового розслідування до суду лише у **2652** випадках.

Діаграма № 3. Застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту за 6 місяців 2020 року

Вказані вище показники діяльності свідчать, що з початку 2018 року до середини 2020 року прослідковується стійка тенденція до надання органами досудового розслідування та прокуратури переваги в обранні до підозрюваних (обвинувачених) запобіжних заходів у виді тримання під вартою перед іншими запобіжними заходами.

Діаграма № 4. Застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою та домашнього арешту за 6 місяців 2020 року

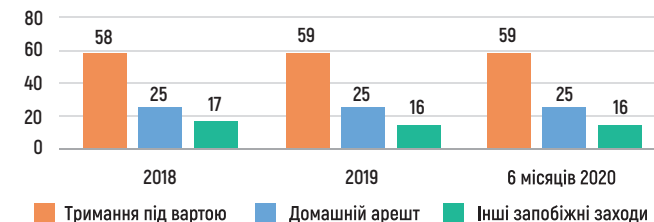

Так, з описаних статистичних даних вбачається, що кількість поданих слідчими в межах держави клопотань про тримання під вартою від загальної їх кількості у 2018 році становить 58%, у 2019 та за 6 місяців 2020 - 59 %.

В свою чергу, кількість поданих клопотань про застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту від загальної кількості клопотань про обрання запобіжних заходів становить 25 % у всіх роках, які піддані дослідженню.

Кількість поданих клопотань про застосування інших запобіжних заходів у 2018 році становить 17 %, а у 2019 та за шість місяців 2020 року - лише по 16 %.

Співвідношення у відсотковому значенні поданих клопотань про застосування запобіжних заходів у 2018 - 6 місяців 2020 року

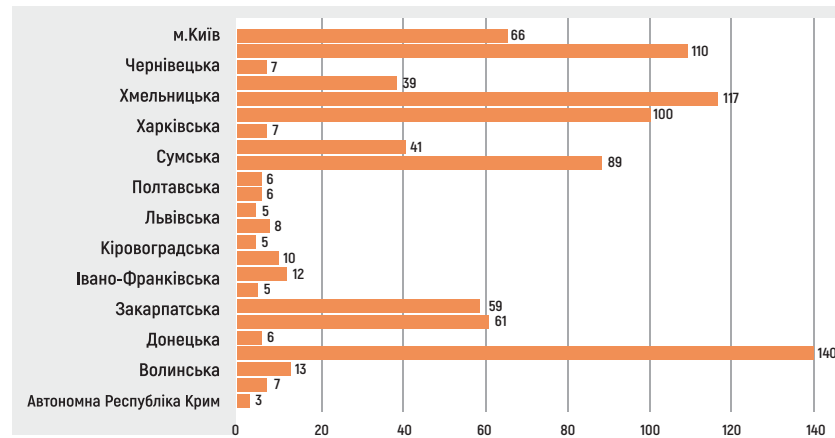
Окрім того, з проаналізованих статистичних звітів встановлено, що упродовж 2018 - 2020 років 94 % клопотань про обрання запобіжних заходів у кримінальних провадженнях подано слідчими Національної поліції України.

Саме тому у ході цього дослідження проведено анонімне анкетування слідчих Національної поліції України всіх рівнів з метою встановлення їх бачення щодо ключових питань застосування запобіжних заходів у виді домашнього арешту та тримання під вартою.

Основною метою проведення анкетування було встановлення можливих причин чому з моменту вступу в дію КПК України, слідчі звертаються з клопотаннями про обрання до підозрюваних запобіжного заходу у виді тримання під вартою частіше ніж з клопотаннями про домашній арешт.

Так, загалом, упродовж серпня – вересня 2020 року опитано 922 слідчих Національної поліції України з усіх регіонів України (додаток № 1 зразок анкети).

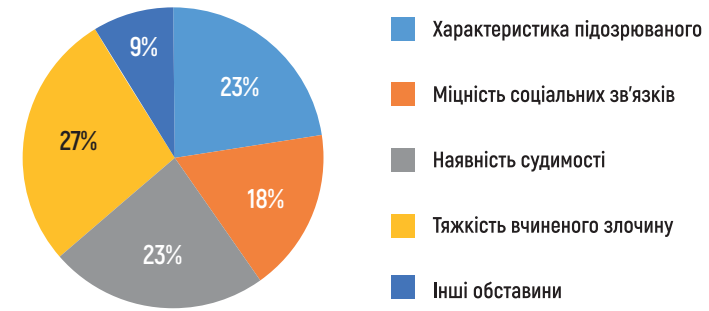
Кількість опитаних слідчих у розрізі областей та міст держави наведено у гістограмі нижче:

Загалом, практично усі опитані співробітники поліції звертались до суду з клопотаннями про застосування цих запобіжних заходів, а тому володіють практичними навичками щодо їх застосування.

Так, на запитання, чи звертались вони з відповідними клопотаннями, отримано відповідь, що 80,5 % опитаних подавали до суду погоджене з прокурором клопотанням про застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту та 80,3% – тримання під вартою.

На запитання щодо обставин/ризиків тощо, які є визначальними для слідчих під час обрання до підозрюваної особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою (окрім ризиків/обставин, визначених в КПК України), з вищевказаної кількості опитаних зазначили:

Приблизно ті ж обставини та у вказаному вище співвідношенні отримані на запитання про обставини застосування домашнього арешту. Зазначену тенденцію можна пояснити тим, що ці запобіжні заходи, згідно з КПК України, передбачають обмеження особистої свободи громадян та є найтяжчими, а також застосовуються за вчинення кримінальних правопорушень, за які передбачено покарання у виді позбавлення волі (за винятком підстав, передбачених пунктом 1 частини 2 статті 183 КПК України).

Окрім того, думки слідчих розділились практично порівну (48 % – домашній арешт; 52% – тримання під вартою) з питання, який запобіжний захід є більш зручний для слідчого.

У переважній більшості, мотивами, наведеними слідчими на підтримку домашнього арешту, були: наявна можливість у підозрюваного самостійно прибувати до слідчого, чим забезпечується значна економія процесуального часу; відсутність належної організації конвоювання зі слідчих ізоляторів; віддаленість ізоляторів тимчасового тримання та слідчих ізоляторів.

Водночас, перевагою тримання під вартою над домашнім арештом більшість у 40 % випадках слідчими вказано неможливість ухилитись від досудового розслідування та впливати на свідків.

Опитування показало, що 74 % слідчих враховують при зверненні з клопотанням про тримання під вартою відсутність технічної можливості у Національній поліції України здійснювати належний контроль за поведінкою підозрюваного.

Більше того, 71,4 % опитаних працівників поліції вказали, що у разі наявності технічної можливості здійснювати належний контроль за поведінкою підозрюваних, ними надавалась би перевага у зверненні до суду саме з клопотанням у виді домашнього арешту.

Окрім того, на запитання, що має враховувати ефективна система контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом, практично 90% опитаних вказали, що необхідно вдосконалити ефективність саме технічно-

го боку цього питання, що повністю могло б забезпечити виконання процесуальних обов'язків та унеможливити порушення вимог цього запобіжного заходу.

Цікавими були побажання щодо можливості безперервного геолокаційного відстеження особи, можливості відеоспостереження за особою, модернізації наявних засобів контролю.

Також висловлена думка, що система контролю за перебуванням підозрюваних (обвинувачених) під домашнім арештом повинна враховувати наявність частих помилкових спрацювань, пов'язаних із незадовільною роботою каналів зв'язку через технічні несправності, погані метеорологічні умови (наприклад, електромагнітні бурі), а також через наявність людського фактору (відсутність достатньої кількості операторів охорони). Також, на думку поліцейських, не вирішеним залишається питанням закупівлі необхідної кількості електронних засобів контролю.

Окрім того, наявні непоодинокі побажання слідчих поліції щодо можливості внесення змін до КПК України та застосування електронних засобів контролю до кожного підозрюваного (обвинуваченого), якому обрано домашній арешт, не лише на підставі відповідної ухвали слідчого судді, суду (стаття 195 КПК України), а безальтернативно - у всіх випадках застосування цього запобіжного заходу. **Таку думку висловили близько 32 % опитаних.**

Підсумовуючи результати проведеного опитування, можна сказати, що, загалом, слідчими Національної поліції України висловлена думка про можливість суттєвого зменшення кількості запобіжних заходів у виді тримання під вартою, які застосовуються до підозрюваних, та реальну можливість застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту до тих осіб, які мають постійне місце проживання. Однак, така альтернатива можлива лише **у разі забезпечення ефективної технічної бази для здійснення контролю за поведінкою підозрюваних.**

1.2. Технічні аспекти системи контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом, яка працює в Україні

Під час проведення дослідження окремо проаналізовано стан виконання органами Національної поліції України запобіжного заходу у виді домашнього арешту та забезпечення електронними засобами для контролю за особою, до яких обрано такий запобіжний захід.

Згідно з частиною 3 статті 181 КПК України, ухвала про обрання запобіжного заходу у виді домашнього арешту передається для виконання органу Національної поліції за місцем проживання підозрюваного, обвинуваченого.

Вказане питання регулюється наказом Міністерства внутрішніх справ від 13.07.2016 № 65 «Про затвердження Інструкції про порядок виконання органами Національної поліції ухвал слідчого судді, суду про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту та про зміну раніше обраного запобіжного заходу на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту» (далі – Інструкція).

Відповідно до розділу III Інструкції, при покладенні ухвалою слідчого судді, суду на підозрюваного, обвинуваченого обов'язку носити електронний засіб контролю (далі – ЕЗК), підрозділ Національної поліції України, на який покладено виконання цього запобіжного заходу, застосовує його в порядку, установленому законом, про що робить відмітку в електронній картці особи.

Водночас, встановлено, що згідно з даними звіту Національної поліції України форми 1 – ЕЗК про застосування електронних засобів контролю, за шість місяців 2020 року, станом на 01.06.2020, в органах поліції наявні 848 електронні засоби контролю, з яких лише 439 перебувають у справному стані та можуть бути використані для забезпечення контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом.

З цих даних можна зробити висновок, що стан забезпечення Національної поліції України електронними засобами контролю не сприяє ефективному застосуванню домашнього арешту та не може у повній мірі забезпечити виконання підозрюваним (обвинуваченим) процесуальних обов'язків та повноцінного усунення ризиків, передбачених статтею 177 КПК України.

Згідно з інформацією Національної поліції України, на цей час для забезпечення контролю за поведінкою підозрюваних використовуються електронні браслети марки «Attenti Electronic Monitoring LTD».

[1] <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>

Джерело - <https://www.attentigroup.com/us/>

Вказані електронні пристрої, виконані в вигляді браслета, що закріплюється та носиться на тілі підозрюваного, обвинуваченого з метою його дистанційної ідентифікації та відстеження місцезнаходження. Згідно з положеннями частини 1 статті 195 України, такий пристрій має бути захищений від самостійного знімання, пошкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю та сигналізувати про спроби особи здійснити такі дії. Як стверджують фахівці МВС, запропонований до експлуатації електронний браслет дуже легкий і зручний. Його можна надівати на зап'ясток або на щиколотку, перші 5 хвилин людина його відчуває, а потім звикає. Зовні він дещо схожий на спортивний годинник: чорний ремінець шириною трохи більше 2 см і така ж чорна коробочка замість звичайного циферблата. На браслеті спеціальний замок. Перед закріпленням приладу підбирається оптимальний розмір для зручності носіння. Через увесь ремінець браслета проходить суцільна титанова пластина, і під час закріплення відбувається замикання кола та автоматична активація пристрою. До складу ЕЗК для електронного моніторингу, крім електронного браслета, також можуть входити – мобільний контрольний пристрій, мобільний пульт моніторингу, стаціонарний контрольний пристрій та стаціонарний пульт моніторингу.

Принцип дії ЕЗК

Принцип дії ЕЗК складається з того, що закріплений на тілі підозрюваного, обвинуваченого електронний браслет подає сигнал на стаціонарний контрольний пристрій, який знаходиться в його житлі, а він (пристрій), у свою чергу, цілодобово передає дані на сервер моніторингу, розміщений в будівлі органу Національної поліції. Через нього також здійснюється голосовий зв'язок підозрюваного або обвинуваченого з черговим пультом моніторингу. Браслет передає сигнал про його місцезнаходження на відстань до 100 метрів. Якщо ж особі, щодо якої встановлено домашній арешт у певний період доби, буде дозволено ходити на роботу і вільно пересуватися в денний час, він повинен взяти з собою мобільний контрольний пристрій, призначений для носіння разом з електронним браслетом у разі перебування підозрюваного, обвинуваченого поза місцями, обладнаними стаціонарним контрольним пристроєм, для відстеження його місцезнаходження за допомогою глобальної навігаційної супутникової системи GPS. Для недопущення несанкціонованого зняття, браслет повинен мати вмонтований в ремінь кабель. По кабелю подаються ідентифікаційні сигнали, спроба обрізати або видалити ремінець призведе до порушення зв'язку, спотворення або зникнення ідентифікаційного сигналу та генерації відповідного повідомлення. На регіональному рівні в структурі Головних управлінь Національної поліції функціонують підрозділи, на які покладається обов'язок здійснення електронного моніторингу за місцезнаходженням підозрюваних, обвинувачених, які знаходяться під домашнім арештом, із застосуванням ЕЗК.

Так, для прикладу, у 2019 році, у разі необхідності забезпечити контроль за поведінкою всіх підозрюваних електронним засобами контролю, їх можна було застосувати лише до кожного 13-го підозрюваного.

На практиці склалася «типова» для України ситуація, коли законодавець запровадив нібито непоганий інститут домашнього арешту із носінням електронного засобу контролю, який мав би стати альтернативою винятковому застосуванню запобіжного засобу у вигляді тримання під вартою. Але, разом з цим, «забув» забезпечити достатньою кількістю електронних браслетів органи Національної поліції. Зважаючи на наведені вище статистичні дані, а також необхідність створення резерву ЕЗК, розрахункова потреба підрозділів Національної поліції в цих засобах на сьогоднішній день, на наш погляд, складає мінімум 2000-2500 одиниць.

1.3. Економічна складова тримання під вартою та домашнього арешту

Також дослідження показало, що у разі створення державою належних умов для якнайширшого застосування домашнього арешту до підозрюваних осіб, можна досягти значного економічного ефекту шляхом економії бюджетних коштів, які витрачаються для утримання осіб у слідчих ізоляторах.

Такий ефект визначено шляхом аналізу витрат на забезпечення утримання одного ув'язненого усіх слідчих ізоляторах, окремо в зимові та літні місяці, отриманих з Генеральної дирекції Державної кримінально-виконавчої служби України.

Так, можна сказати, що в межах держави ці суми не є однаковими.

Для прикладу, в ДУ «Харківський слідчий ізолятор» вартість утримання одного ув'язненого у 2019 році становила 921,31 грн. на місяць, а у ДУ «Полтавський слідчий ізолятор» - 1421,69 грн. При цьому, середня вартість харчування однієї особи за один день становить 24,56 грн.

Загалом середня вартість утримання однієї людини у слідчих ізоляторах України у 2019 році становила 2388,40 грн. на місяць у зимові місяці та 824,20 грн. - у літні. Середня вартість утримання однієї особи упродовж 2019 року становила 1606,30 грн. на місяць.

Для прикладу, у 2019 році тримання під вартою було застосовано до **15 998 осіб**. У разі зменшення кількості утримуваних під вартою хоча б на 20 % та, як альтернатива застосування домашнього арешту, у 2019 році можна було б лише за 60 днів (строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою згідно з статтею 197 КПК) досягнути економії бюджетних коштів на суму приблизно **5,2 млн. гривень**. **Водночас, треба врахувати, що, як правило, строки тримання під вартою продовжуються неодноразово на значно більші терміни.**

Вказані суми свідчать, що у разі створення умов, у тому числі і технічних, для належного застосування запобіжного заходу у виді домашнього арешту та можливості повноцінного забезпечення контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, можна суттєво зменшити не тільки ризики розповсюдження COVID-19, але і витрати Державного бюджету України на утримання підозрюваних (обвинувачених) у слідчих ізоляторах. У свою чергу, вивільнені кошти можна використати для покращення умов утримання в'язнів.

Згідно з інформацією Національної поліції України, на цей час для забезпечення контролю за поведінкою підозрюваних використовуються електронні браслети марки «Attenti Electronic Monitoring LTD».

Необхідно відмітити їх високу вартість, оскільки один комплект коштує 31 263,96 грн.

У 2019 році Національною поліцією України на закупівлю системи електронного контролю витрачено значні кошти у сумі 12 249 999,00 грн.

Враховуючи високу вартість цих приладів, актуальним стає пошук нових технічних рішень для забезпечення контролю за поведінкою підозрюваних (обвинувачених).

Окрім того, необхідно врахувати, що значна сума грошових коштів витрачається з Державного бюджету України на конвоювання підозрюваних (обвинувачених), які утримуються під вартою. Так, згідно з даними Національної поліції України, упродовж 2019 року здійснено 220 026 конвоювань осіб. За 6 місяців 2020 року - 100 436 випадків. З метою отримання інформації про суму грошових коштів, яка була витрачена з бюджету на конвоювання підозрюваних (обвинувачених), до Національної поліції України направлявся запит, однак такі дані не були отримані, оскільки кожний регіональний підрозділ самостійно здійснює такі витрати та не веде відповідного окремого обліку.

14. Медичний аспект – ризик зараження інфекційними хворобами в Ізоляторах тимчасового тримання НПУ та Слідчих ізоляторах ДКВСУ в умовах пандемії

Міжнародне законодавство про права людини гарантує право кожного на найвищий досяжний рівень охорони здоров'я та зобов'язує уряди вживати заходів для запобігання загрозам здоров'ю населення та надання медичної допомоги тим, хто цього потребує. Як і загалом у суспільстві, затримані особи, які перебувають під арештом у кімнатах для затриманих, ізоляторах тимчасового тримання чи слідчих ізоляторах, можуть мати широкий спектр медичних проблем, проте найчастіше виникають ризики зараження інфекційними хворобами, розвиток порушень психічного здоров'я або різке погіршення стану здоров'я через обмеження доступу до ліків, які потрібно приймати постійно.

Ризик зараження інфекційними хворобами

Більшість приміщень або будівель для затриманих осіб переважно були орієнтовані на гарантування максимального рівня безпеки, а не зменшення ризику передачі хвороб або ефективного надання медичної допомоги.

Хоча міжнародними стандартами та відомчими наказами передбачено мінімальні вимоги для обладнання приміщень, в яких мають перебувати особи під вартою, їх дотримання залежить від низки факторів, які перебувають поза впливом правоохоронних органів.

Відомо, що ймовірність передачі потенційно патогенних мікроорганізмів збільшується у випадку скупчення людей, затримки обстеження та доступу до медичної допомоги, нормованого (утрудненого) доступу до мила, води та чистої білизни. Важливим чинником може бути недостатня обізнаність про правила інфекційної безпеки серед співробітників. Переведення затриманих з однієї установи в іншу додатково ускладнює діагностику інфекції, встановлення ланцюжків передачі чи розпізнавання спалахів, а також відслідковування контактів. Це створює ризики уже не тільки для затриманих, але й для персоналу.

Важливими чинниками ризику для поширення інфекційних хвороб є тривалість, близькість контакту та можливість використання засобів індивідуального захисту, як затриманими так і персоналом. Особливо актуальним це питання постало під час пандемії COVID-19, проте, це правило можна засто-

совувати для інших інфекційних хвороб. Зрозуміло, що застосування індивідуальних засобів захисту в ІТТ та СІЗО для персоналу та утримуваних не є поширеною практикою. В кращому випадку індивідуальні засоби захисту має лише персонал.

Епідеміологічні дослідження підтверджують, що від 6% (1) до 44% (2) випадків інфікування відбувається від осіб, які перебувають у інкубаційному періоді та не мають ознак хвороби.

Тож якщо серед затриманих перебуватимуть інфіковані особи, ризик зараження суттєво зростає.

Найвищий ризик виникає у громадян, які перебувають у приміщенні без належної вентиляції і проводять понад 30 хвилин у безпосередній близькості один від одного без належного індивідуального захисту.

Ризик передачі вірусу у закритих приміщеннях у 18,7 разів вище у порівнянні з ризиком передачі інфекції на відкритому повітрі. За даними японських епідеміологів, масове зараження людей (коли заразилося три та більше осіб) відбулося у 85,7% досліджених подій. Такі ж дані підтверджуються дослідниками з Німеччини, Франції, Південної Кореї та США.

Абсолютний ризик передачі вірусів залежить від відстані між особами і складає від 2,3% при відстані 2 метри до 8% при відстані 0,3 м.

Результати 172 досліджень різних країн світу підтверджують, що постійне використання масок для захисту дихальних шляхів суттєво зменшує ризик передачі вірусу (у 8 разів і більше). При проведенні порівняльних досліджень повітря (3), у приміщеннях, де перебували хворі з проявами респіраторних захворювань у масках чи без масок, було виявлено вірус:

- у великих краплях (поширюються до 2 метрів) у 3 з 10 зразків повітря з приміщень, де особи не одягали маски, та в 0 з 11 приміщень, де особи одягали маски;

- в аерозолі (поширюється від 2 до 10 метрів) у 4 з 10 зразків повітря з приміщень, де особи не одягали маски, та в 0 з 11 приміщень, де особи одягали маски.

Також, варто пам'ятати, що у людей із серцево-судинними захворюваннями, діабетом, хронічними захворюваннями легень чи гіпертонією суттєво зростає ризик розвитку ускладнень на тлі COVID-19.

І це не повний перелік ризиків передачі інфекційних хвороб, яким піддаються утримувані та персонал, що перебувають в місцях несвободи. Саме тому застосування «домашнього арешту» може суттєво покращити епідеміологічну ситуацію, як в окремих місцях несвободи, так і в країні в цілому.

(1) Wei. MMWR. 2020;69:411

(2) He. Nature Medicine. 2020;26:672.

(3) Chu. Lancet. 2020;395:1973

(4) Leung. Nature Medicine. 2020;26:676.

Використання альтернативних систем контролю за перебуванням особи під наглядом держави

2.1. Огляд закордонного законодавства щодо застосування запобіжних заходів

У КПК Італійської Республіки (ст. 284) передбачено, що, накладаючи домашній арешт як запобіжний захід, суддя вимагає від обвинуваченого не залишати свій будинок, інший приватний будинок або «громадське місце догляду та допомоги». При необхідності суддя накладає заборони і обмеження на право обвинуваченого спілкуватися з людьми, крім тих, які проживають спільно з ним. Якщо обвинувачений не може забезпечити свої основні потреби в умовах домашнього арешту, суд має право дозволити йому залишати місце домашнього арешту протягом часу, необхідного для забезпечення цих потреб або для заняття трудовою діяльністю. Прокурор або поліція за власною ініціативою в будь-який час можуть перевірити, чи виконуються вимоги обвинуваченим (ст. 284 КПК). У разі порушення вимог, що стосуються заборони не залишати свій будинок, суд відповідно до КПК (ст. 275) скасовує цей захід і замінює його на утримання під вартою у в'язниці.^[1]

У Латвії домашній арешт застосовується за постановою слідчого судді або за рішенням суду. Дану постанову суд зобов'язаний оголосити особі, щодо

якої її винесено. Відповідно до КПК Латвії, домашній арешт означає обмеження особистої свободи пересування. Під домашнім арештом особа може утримуватися за її постійним місцем проживання. Заборонено спілкуватися з особами, зазначеними в рішенні суду, і користуватися засобами зв'язку. При необхідності може здійснюватися охорона особи, яка утримується під домашнім арештом, та контроль за дотриманням нею обмежень.

Однією з важливих гарантій, що надається обвинуваченому, є його право оскаржити обраний щодо нього запобіжний захід. Якщо в ході слідства особою буде здійснено новий злочин, за який закон передбачає тюремне ув'язнення, то підозрюваний може бути взятий під варту (ст.282 КПК).

До особи, яка утримується під домашнім арештом, можуть бути застосовані відповідні обмеження, передбачені в ст. 271 КПК:

- контроль кореспонденції та засобів зв'язку;
- встановлення внутрішнього порядку і режиму в місці утримання;
- обмеження кола речей, які перебувають в індивідуальному користуванні.

[2]

У КПК Франції, на відміну від розглянутих європейських кримінальнопроцесуальних кодексів, відсутнє поняття «запобіжний захід». Однак у ньому передбачений судовий контроль. Він являє собою комплексне правообмеження, яке включає:

- заходи, які забезпечують неможливість сховатися особі (заборона виїзду);
- заходи, які забезпечують неможливість здійснення ним нових злочинів (заборона займатися певною професійною діяльністю);
- заходи, які захищають потерпілого.

Згідно зі ст. 137 КПК Франції, особа, яка перебуває під слідством, може перебувати під домашнім арештом з електронним контролем. Домашній арешт може бути накладено на особу слідчим суддею (ст. 138) і містить ряд зобов'язань:

- не залишати територію, межі якої встановлені слідчим суддею;
- не залишати місце проживання або інші місця, встановлені слідчим суддею;
- не відвідувати певні місця або відвідувати тільки місця, визначені слідчим суддею.^[3]

Нагляд за розміщенням із використанням електронного контролю здійснюється співробітниками тюремної служби, які мають право при цьому використовувати персональні дані такої особи. Нагляд за електронним пристроєм може бути покладено на приватних юридичних осіб.

У КПК Казахстану передбачено, що заарештованому може бути встановлено обмеження виходу з житла, місце його проживання може охоронятися,

а за його поведінкою при необхідності встановлюється нагляд. При здійсненні нагляду за дотриманням заарештованим встановлених обмежень орган, який здійснює кримінальний процес, має право перевіряти його перебування за місцем проживання.

Перевірка може проводитися не більше двох разів в денний час і не більше одного разу в нічний час протягом доби. Знаходження посадової особи в житлі арештованого допускається за згодою цієї особи і осіб, які проживають з ним разом, і не повинно перевищувати 30 хвилин. Домашній арешт, як вид запобіжного заходу не є виключно компетенцією суду. Так, КПК Казахстану передбачає, що домашній арешт може бути застосований як прокурором, так і судом.

Спеціальними умовами застосування домашнього арешту є:

- наявність у людини житла;
- можливість охорони місця проживання арештованого та встановлення нагляду за його поведінкою;
- наявність компетентного органу/посадової особи, що здійснює нагляд.

[4]

2.2. Вітчизняні розробки систем контролю за перебуванням осіб під наглядом держави в умовах загрози розповсюдження COVID-19

В Україні, як і в 29 країнах [5] світу під час пандемії створено інноваційні рішення за контролем переміщення людей, які перебувають на самоізоляції [6]. У більшості країн, було створено мобільні додатки, аналогічні тим, які використовуються для контролю за людьми, які перебувають під домашнім арештом чи відбувають покарання, але не у місці позбавлення волі, а вдома.

В Україні ж розробили новітній застосунок **Дій вдома** [7] для запобігання поширенню COVID-19 в державі. Додаток розроблений командою Міністерства цифрової трансформації та працює на даних GPS.

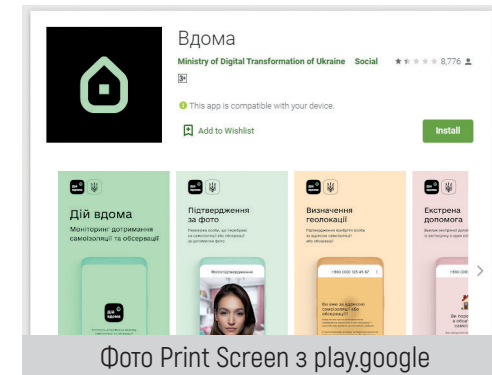
Функціонал мобільного додатку:

1. Реєстрація в місці проходження самоізоляції або обсервації.
2. Фотопідтвердження перебування за місцем проходження самоізоляції або обсервації.
3. Екстрений виклик на гарячу лінію МОЗ України.

Додаток встановлюється у смартфони осіб, які можуть бути потенційними носіями вірусу COVID-19 та яких зареєстровано у медичних закладах як тих, що потребують самоізоляції або обсервації.

Недоліки:

- надто багато «багів» із з'єднанням та сповіщеннями;
- рейтинг додатку - 1,5 з 5;
- кількість завантажень - 10 000;
- застосунок «Дій Вдома» можливо встановити лише на українські номери телефону (+380) – для реєстрації в застосунку абоненту надсилається СМС з кодом підтвердження, який потрібно ввести у застосунок.

Як відбувається контроль?

Контроль відбувається за допомогою регулярних повідомлень у додатку в довільні проміжки часу протягом дня та перевірки відповідності фотографії обличчя особи еталонній фотографії, зробленій під час встановлення мобільного додатку, та геолокації мобільного телефону в момент фотографування. У разі отримання повідомлення громадянину необхідно протягом 15 хвилин за допомогою додатку зробити фото свого обличчя на фоні навколишнього середовища, тому варто тримати свій смартфон завжди поруч, повідомлення у нічний час турбувати не будуть. Самоізоляція з «Дій Вдома» вважається активною, якщо номер телефону доступний протягом усіх 14 днів самоізоляції. Якщо особа не надсилає фото, надає не своє фото, геолокація не збігається з локацією місця ізоляції або додаток недоступний чи видалений – верифікація вважається неуспішною. У цьому випадку формується та надсилається до Національної поліції автоматичне повідомлення про неуспішну верифікацію. Повідомлення включає прізвище, ім'я та по батькові, адресу проходження самоізоляції та номер телефону. Представники Національної поліції перевіряють дотримання самоізоляції візитом до місця проходження особою самоізоляції або дзвінком.

У випадку, якщо порушення самоізоляції підтверджується, представники Національної поліції можуть притягнути особу до відповідальності, згідно з чинним законодавством:

1. Адміністративна відповідальність: Стаття 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення правил щодо карантину людей» тягне за собою накладення штрафу на громадян від однієї до двох тисяч (17 000 - 34 000 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двох до десяти тисяч (34 000-170 000 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Кримінальна відповідальність: Стаття 325 Кримінального кодексу України «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням» карається штрафом від тисячі до трьох тисяч (17 000 - 51 000 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням чи позбавленням волі на строк до трьох років. Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Перевірка встановлення застосунку «Дій Вдома» з українським номером телефону відбувається у місці проходження паспортного контролю. Встановлення «Дій Вдома» обов'язково перевіряється для осіб від 14 років, для решти – за наявності.

Особа, яка перетинає кордон, має надати паспорт, повідомити свій номер телефону, який буде активним наступні 14 днів та використовується для «Дій Вдома», та адресу самоізоляції для фіксації в інформаційній системі Державної прикордонної служби. Після чого показати екран свого телефону із активним застосунком «Дій Вдома». На екрані застосунку «Дій Вдома» має відобразитись запитання «Ви вже за адресою самоізоляції або обсервації?» та номер телефону (у верхній частині екрану) – його необхідно порівняти на відповідність із попередньо вказаним особою, у інформаційній системі ДПС має бути зафіксовано номер із застосунку «Дій Вдома» - попередити особу, що перетинає кордон, що цей номер телефону з доступом смартфона до мережі інтернет та робота застосунку мають бути активними протягом наступних 14 днів, інакше - відповідне повідомлення про неуспішну верифікацію автоматично надсилається до Національної поліції разом з ПІБ та адресою особи, після чого Національна поліція перевіряє факт порушення або візиту, або дзвінком.

Перевірка встановлення застосунку «Дій Вдома» із іноземним номером телефону:

- перевірка відбувається у місці проходження паспортного контролю;
- встановлення «Дій Вдома» обов'язково перевіряється для осіб від 14 років, для решти – за наявності;
- особа, що перетинає кордон і на час перетину має лише іноземний номер телефону, має надати паспорт (1), показати у своєму телефоні, що наразі встановлена закордонна sim-карта (у налаштуваннях телефону) (2), після чого показати екран свого телефону із активним застосунком «Дій Вдома», де має відобразитись поле для вводу номеру телефону та назва «Вхід» (3) ;
- після чого назвати свій український номер телефону, який буде активним наступні 14 днів та використовується для «Дій Вдома» (4) та адресу самоізоляції (5) для фіксації в інформаційній системі Державної прикордонної служби;
- попередити особу, яка перетинає кордон, що цей номер телефону з доступом смартфона до мережі інтернет та робота застосунку мають бути активними протягом наступних 14 днів, інакше відповідне повідомлення про неуспішну верифікацію автоматично надсилається до Національної поліції разом з ПІБ та адресою особи, після чого Національна поліція перевіряє факт порушення або візиту, або дзвінком. Якщо особа не встановила застосунку «Дій Вдома», то вона має бути спрямована до обсерватора (ізолятора) відповідно до встановленої процедури. З цією метою необхідно звернутися до працівників поліції та\або місцевих органів влади, які будуть нести службу в пунктах перетину Державного кордону.

Як завершити самоізоляцію?

Після завершення 14-денної самоізоляції у застосунку стає активною кнопка «Вийти» та користувач може вийти із застосунку та за бажанням видалити його.

Враховуючи технічні можливості додатку "Дій вдома", даний застосунок може бути покладений в основу для розробки нових інноваційних рішень для електронного контролю за людьми, яким обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

2.3. Аналіз закордонних систем контролю за перебування осіб під наглядом держави

Досліджуючи інститути запобіжних заходів європейських країн і США, нами встановлено, що процесуальне законодавство деяких країн передбачає застосування домашнього арешту не як запобіжного заходу, а як міри кримінального покарання відносно засудженого. Наприклад, в Ізраїлі, за клопотанням адвоката, рішення про застосування електронного запобіжного заходу (тобто домашнього арешту) може бути прийнято судом щодо осіб, які перебувають під слідством, до того ж дані особи зобов'язані носити електронні браслети, які передають сигнал в поліцію про його місце розташування, у Франції, Південній Кореї - як вид покарання, в Австрії електронні ножні браслети надягають на тих, хто достроково-умовно звільнені та були засуджені на терміни до 1 року. А у Швейцарії, наприклад, домашній арешт здійснюється як захід покарання щодо осіб, засуджених не більше ніж на три місяці позбавлення волі, а саме, застосовується система електронного моніторингу, яка полягає в тому, що до засудженого прикріплюється манжет зі спеціальним передавачем з радіосигналом на комп'ютер в офісі управління виконання покарання (у комп'ютер закладено режим для кожного піднаглядного: навчання, робота, будинок, маршрути пересування тощо), у разі порушення останнім свого розкладу, автоматично спрацьовує сигналізація на пульті.[8]

Що ж стосується контролю за особами, щодо яких застосовується домашній арешт, то він полягає у застосуванні ручних і ножних електронних браслетів, а також електронної сигналізації, подібної до тієї, що застосовується у Швеції, тобто, за допомогою електронної сигналізації з'єднується місце проживання засудженого з комп'ютерною системою, що знаходиться у відділі контролю за особами, які перебувають під домашнім арештом.[9] В Угорщині сигнал, який передає електронний сенсорний датчик, постійно контролюється за допомогою комп'ютерних систем, які в разі переривання сигналу фіксують дату та час відновлення сигналу, а якщо відбувається переривання сигналу в період, коли особа повинна перебувати вдома, то на перевірку виїздить співробітник служби пробації і, в подальшому, при встановленні факту порушення даних вимог, особа може бути взята під варту. Доцільно також відмітити, що контроль може здійснюватися за допомогою спостереження за підозрюваними або обвинуваченими, телефонного дзвінка у будь-який час, відвідування за місцем проживання патрульними, зокрема, поліцейські мо-

жуть завітати до арештанта в будь-який час доби з метою перевірити його стан, справність роботи апаратури, оглянути квартиру на предмет наявності заборонених предметів.

Що ж стосується європейських країн, то у відповідності із законодавством Франції, досить поширеним є застосування системи громадських робіт, до яких засуджують за дрібні правопорушення, а іноді - навіть за тяжкі, якщо вони вчинені з необережності. Вони також мають право відвідувати друзів, ходити до кінотеатрів тощо, але головним обов'язком при цьому є заборона залишати житло у вечірній час та у вихідний день. Контроль за діями даних засуджених здійснюється за допомогою електронних браслетів. У разі призначення такого виду покарання для засуджених, він може застосовуватися відносно тих осіб, які відбули половину терміну тюремного ув'язнення та можуть бути звільнені, але в такій ситуації вони зобов'язані перебувати під поліцейським контролем аж до закінчення всього терміну, визначеного судом. Статистика свідчить про ефективність цього методу, а саме - про зменшення кількості вчинених злочинів особами, які перебувають під електронним контролем. Виходячи з наведеного, правоохоронними органами Франції планується розширення сфери застосування електронного контролю відносно осіб, які вчинили злочин, замість утримання в слідчих ізоляторах, на них будуть закріплювати браслети та застосовувати домашній арешт. [10] Також французьке законодавство дозволяє суддям зобов'язувати людей, винних у сексуальних злочинах, засуджених до п'яти і більше років в'язниці, після виходу на свободу носити на руці електронний браслет. Зокрема, ст. 142-12-1 КПК Франції визначає, що мобільний електронний моніторинг може бути застосований відносно обвинуваченого в насильстві або погрозах їх застосування (позбавлення волі, за яке передбачається не менше п'яти років): проти будь-кого з подружжя, яке перебуває в офіційному або цивільному шлюбі; щодо дітей, а також якщо даний злочин вчинено колишнім членом подружжя. Така норма схожа на ту, яка застосовується у Великобританії та США, що є сьогодні досить актуальною і необхідною. КПК Франції в ст. 142-5 передбачає, що домашній арешт з електронним контролем може бути застосований на підставі клопотання заявника, суду, якщо підслідний вчинив злочин, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад два роки, та полягає в перебуванні даної особи за постійним місцем проживання під постійним контролем за допомогою електронного спостереження та мобільного електронного моніторингу. Рішення про застосування домашнього арешту застосовується на підставі постанови суду, і виноситься на строки не більше шести місяців, які можуть бути продовжені поетапно, максимально до двох років, а вразі порушення умов домашнього арешту, даний запобіжний захід може бути змінений на взяття під варту (ст. 142-6-142-8 КПК Франції).[11]

► Аналізуючи міжнародний досвід, можна виділити такі види систем контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом:

Перший та найпростіший (як у технологічному, так і в економічному плані) – це контроль за допомогою звичайної телефонної лінії. Сам по собі цей засіб контролю складається з двох пристроїв. Один, розміром з телефонний апарат, під'єднується до звичайної телефонної розетки. Інший – це легкий електронний браслет, що кріпиться на зап'ясті або, найчастіше, на носі в ділянці щиколотки. Між пристроями встановлено зв'язок, і, коли браслет віддаляється на відстань, більшу від запрограмованої, подається сигнал тривоги.

Джерело - <http://www.callingcare.com/house-arrest.htm>

Він надходить на центральний сервер, а звідти – особі, яка здійснює безпосередній моніторинг конкретного правопорушника. Це може бути оператор за пультом спостереження в обласному відділенні внутрішніх справ, як у Грузії, або офіцер із пробації, який отримує сигнал безпосередньо на свій айфон, як у США. При застосуванні домашнього арешту межі так званої допустимої зони можуть становити, наприклад, 30-50 м.

Джерело - <https://www.wikipro.ru/wiki/gps-monitoring/>

Другий тип – це аналогічний прилад моніторингу з використанням мобільного зв'язку. Така система стане в нагоді в містах, проте може виявитися неефективною в сільській місцевості, де стільниковий сигнал слабкий.

Третій тип – це стеження за допомогою глобальної системи позиціонування (GPS). Складається з того ж браслета, переносного навігатора та стаціонарного передавача, що міститься вдома. Застосування такого типу моніторингу є дорогим задоволенням, але це дає змогу встановити реальне місцезнаходження особи за допомогою системи супутникового стеження. Переважна більшість країн використовують супутникову систему NAVSTAR GPS.

Четвертий тип – використання мобільного додатку та браслету до нього. За аналогією браслетів для ув'язнених, які працюють на отриманні даних із GPS та мають високу вартість, можна використовувати, мобільні додатки які збирають GPS дані. Наприклад, в США використовують мобільний додаток E-Cell HOUSE ARREST APP для домашнього арешту, тримання під

вартою або як захід для умовно-дострокового звільнення чи елемент стеження під час реабілітації.

► Як працює система електронного моніторингу на прикладі США

В США понад 150 тис. осіб перебувають під електронним наглядом (переважно ті, хто вчинив статеві злочини, дорожньо-транспортні пригоди або домашнє насильство). Причому, понад 40 тис. злочинців перебувають під електронним наглядом за формулою «24 години на день, 7 днів на тиждень». Електронний моніторинг застосовується достатньо широко: з метою дотримання вимог застави, як складова умовного засудження, як складова умовно-дострокового звільнення з в'язниці або як складова окремих альтернативних покарань. Тривалість варіюється від декількох тижнів до декількох місяців. Штат Флорида є лідером за масштабами використання електронного моніторингу в США. Найбільша цільова група статевих злочинців перебуває у штаті Каліфорнія (4 тис.). Згідно із законодавством штату Онтаріо, програма електронного нагляду як альтернатива може застосовуватися до дорослих злочинців, які засуджені до позбавлення волі. У першому випадку рішення приймається суддею, у другому – Радою з питань умовно-дострокового звільнення (Ontario Parole and Earned Release Board). Від злочинців, які беруть участь у цій програмі, вимагається мати постійне місце проживання та телефон у місці проживання. Учасник програми повинен дотримуватися встановленого графіку перебування під домашнім арештом.

Порушенням умов програми вважається:

- пошкодження електронного браслету або спроба його зняти;
- пошкодження електронного обладнання, встановленого у місці проживання злочинця;
- порушення інших умов, передбачених програмою.

У штаті Аляска мінімальні вимоги, що встановлюються до осіб, які можуть бути відібрані для електронного моніторингу, полягають у наступному:

- відсутність притягнення до кримінальної відповідальності за статеві злочини;
- відсутність притягнення до кримінальної відповідальності за домашнє насильство;
- місце проживання та роботи злочинця має бути у визначених судом місцях (районах);
- у місці проживання злочинця має бути встановлено телефонну лінію;
- у місці проживання злочинця заборонено зберігати зброю, алкоголь та одурманюючі речовини;
- злочинець повинен на вимогу посадових осіб відповідних контрольних органів надавати зразки сечі;
- злочинець повинен, залежно від умов програми, знайти роботу, пройти певне лікування або виконати інші дії;
- у місці проживання неможе встановлюватися автовідповідач або інші пристрої, якіможуть негативно вплинути на здійснення контролю за злочинцем;
- можуть встановлюватися також інші вимоги та зобов'язання (переважно технічного характеру). [12]

Одним із методів електронного контролю є електронний датчик, зафіксований навколо щиколотки правопорушника (технічно називається електронний браслет, який також називають прив'язкою). Електронний датчик передає RF сигнал на базову трубку. Базова трубка підключена до відділення поліції або служби моніторингу.

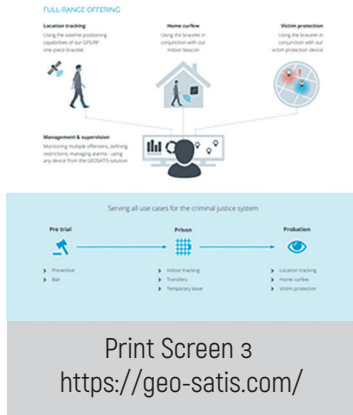
Якщо злочинець заходить занадто далеко від свого будинку, порушення фіксується, і поліція буде повідомлена. Служба моніторингу часто працює з приватними компаніями, які призначають працівників електронним моніторингом багатьох засуджених одночасно. Якщо трапляється порушення, підрозділ негайно повідомляє відповідальну службу чи офіцера, залежно від тяжкості порушення. Офіцер або зателефонує, або перевірить місце проживання. Служба моніторингу повідомляє прокурора з випробувального терміну. Електронне спостереження разом з частими контактами з їх пробаційним службовцем та перевірки охоронцями забезпечує безпечне середовище.

Інший спосіб забезпечення дотримання домашнього арешту досягається завдяки використанню автоматизованих служб дзвінків, які не потребують контакту з людьми для перевірки правопорушника. Випадкові дзвінки здійснюються до місця проживання. Відповідь респондента записується та порівнюється автоматично з голосовою схемою злочинця. Влада повідомляється лише у випадку, коли на дзвінок не отримано відповідь або якщо записана відповідь не відповідає голосовій схемі правопорушника.

Найкращий електронний моніторинг використовують у Швейцарії.

У Швейцарії система електронного моніторингу полягає в тому, що до засудженого прикріплюється манжет зі спеціальним передавачем; радіосигнал передається на комп'ютер в офіс управління виконання покарання (у комп'ютер закладено режим для кожної особи: навчання, робота, маршрути пересування тощо), у разі порушення свого розкладу автоматично спрацьовує сигналізація.[13]

Швейцарська компанія GEOSATIS, яка розробила систему, пропонує безпечне, надійне, комплексне, зручне та економічно вигідне рішення електронного моніторингу повного діапазону (браслет на щиколотці, внутрішня базова станція, пристрій захисту жертв, програмне забезпечення для моніторингу та мобільний додаток та послуги аналітичного прогнозування) для підвищення громадської безпеки, успішної реабілітації правопорушників та зменшення рецидивів - із використанням швейцарської точності, якості та інновацій.

2.4. Економічні аспекти використання систем контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом в європейських країнах

P. Rossi, H. Freeman, M. Lipsey зазначають, що систему електронного моніторингу не можна розглядати без обліку її економічної ефективності, що передбачає аналіз витрат на здійснення моніторингу та його переваг, дослідження його рентабельності. [14]

Електронний моніторинг вважається надзвичайно економічною альтернативою вартості ув'язнення злочинців. У багатьох країнах засудженому часто потрібно платити за моніторинг як частину вироку.

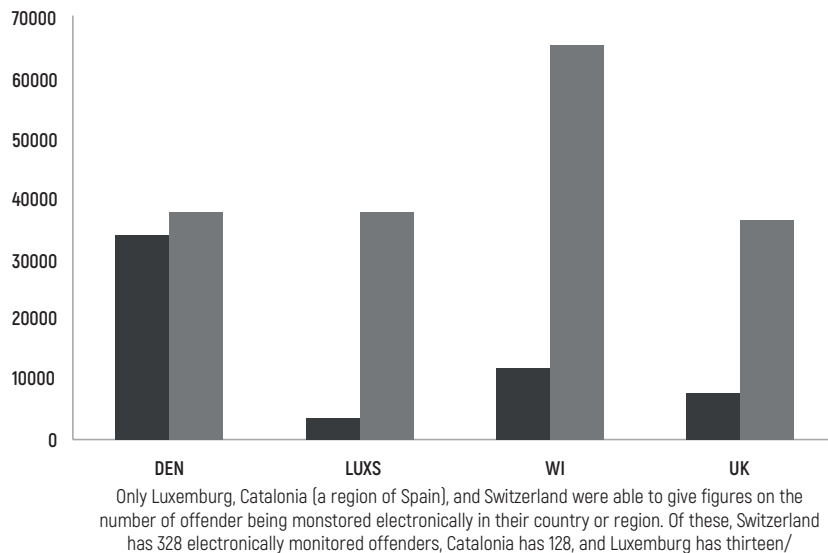
Для ефективного електронного моніторингу було визначено кілька факторів: належний вибір правопорушників, надійна та відповідна технологія, оперативне встановлення тегів, оперативне реагування на порушення та спілкування між системою кримінального правосуддя та підрядниками. Quaker Рада з європейських справ вважає, що для електронного моніторингу, щоб бути ефективною, вона повинна служити, щоб зупинити розвиток "злочинної кар'єри".

Національне бюро аудиту в Англії і Уельсі замовило дослідження, щоб вивчити досвід електронного контролю злочинців і членів їх сімей. Опитування показало, що серед респондентів існує спільна згода, що електронний моніторинг є більш ефективним покаранням, ніж штрафи, і що він, як правило, більш ефективний, ніж інші запобіжні заходи.

Електронний моніторинг значно дешевший, ніж ув'язнення. По мірі зростання технологій та конкуренції в цій галузі витрати, швидше за все, зменшаться протягом наступних п'яти років. У своєму звіті про електронний моніторинг дорослих правопорушників Національне аудиторське бюро в Англії та Уельсі зазначає, що "згідно з договорами, укладеними в 2005 році, [Великобританія] внутрішнього офісу очікує, що середня договірна вартість моніторингу кожної людини впаде з 1 943 фунтів стерлінгів [2143 євро] до 992 фунтів стерлінгів [1094 євро]. Це зниження еквівалентно економії 49,5 мільйона фунтів стерлінгів щорічно [понад 54,6 мільйона євро], виходячи з 53 230 людей, які були піддані моніторингу в 2004-05 роках[15].

На графіку показані витрати на електронний моніторинг однієї особи протягом одного року в Данії, Люксембурзі, Швейцарії та Англії та Уельсі. Якщо порівнювати з вартістю утримання злочинця у в'язниці за той самий період, зрозуміло, що ЕМ набагато дешевше (крім Данії).

Graph 13: The cost of EM compared to (one prisoner for one year) (in euros)

Вартість моніторингу у Новій Зеландії [16] за 1 день у 2016 році залежить від типу пристрою, режиму моніторингу та рамки відповідей. В середньому для RF- 14 доларів на день, для GPS - 20 доларів на день. А у США – це близько \$20 на добу дані 2018 року та 4-9\$ у2020році.

Науковець S. Mainprize вважає програму електронного моніторингу в США економічно ефективною, так як підконтрольна особа сама вносить значний внесок в оплату витрат, пов'язаних з моніторингом.[17] Зокрема, він зазначає, що грошові кошти стягуються з підконтрольної особи в 75% випадків використання моніторингу. Наприклад, в штаті Флорида стягується по 9 доларів в день з однієї особи, включеної до програми електронного контролю. Якщо в особи відсутні кошти, оплата може здійснюватись роботодавцем, благодійним фондом або правозахисною організацією. Така ж практика спостерігається і в Австрії. Відповідно до Закону про домашній арешт, передбачено стягування орендної плати в розмірі 22 євро на добу за користування електронними засобами контролю. В ході опитування 64% респондентів вказали, що підозрюваний, обвинувачений повинен сам оплачувати витрати, пов'язані з використанням ЕЗК.[18]

Важливо також відмітити, що в ряді країн за використання електронних засобів контролю передбачено плату за користування даними засобами. Зокрема, в США за використання обов'язкових електронних засобів нагляду засуджений сам платить державі – до 600 доларів на місяць. Така ж практика спостерігається і в Австрії. Відповідно до Закону про домашній арешт,

прийнятого в 2011 році, передбачено стягнення орендної плати в розмірі 22 євро на добу за користування електронними засобами контролю, однак у випадку неможливості сплачувати орендну плату – держава бере на себе дані зобов'язання.

Інший вдалий приклад розумного використання бюджетних коштів належить Республіці Білорусь. Значно зменшити витрати на закупівлю електронного устаткування в цій державі допомогла відмова від придбання їх аналогів іноземного виробництва. Так, вартість виготовлення ЕЗК на підприємствах Республіки Білорусь, на думку експертів, оцінюється в 100-200 доларів, а це значно нижче ніж закордонні аналоги.[19]

2.5. Приклади зменшення тюремного населення внаслідок застосування альтернативних тримання під вартою запобіжних заходів в різних країнах

Судовий контроль за перебуванням затриманої особи під вартою існує в системах правосуддя багатьох країн, будучи частиною міжнародного права. Він передбачає, що затриманого доставляють до суду, який має вирішити, чи правомірним було затримання. У Нью-Йорку адвокати домоглися звільнення понад ста осіб з пенітенціарної установи Райкерз-Айленд, аргументуючи тим, що тримання цих людей під вартою являтиме собою «злочинну недбалість, що може призвести до серйозної шкоди здоров'ю та буде порушенням процедури»[20].

Подібні клопотання з проханням звільнити осіб з групи ризику в умовах пандемії є в Аргентині та Бразилії, внаслідок чого суди ухвалили переглянути всі справи ув'язнених із групи ризику, яких можна помістити під домашній арешт.

У Франції через епідемію коронавірусу звільнили 6266 ув'язнених. Станом на 1 квітня у 188 французьких установах відбування покарання утримувалися 66309 особи, за два тижні їх кількість зменшилася майже на 10 відсотків.

Відтак, використання "альтернативних заходів" тримання під вартою є дієвим способом забезпечення поліцейських, адміністративного персоналу місць попереднього ув'язнення та затриманих від повітряно-крапельних захворювань.

Також, варто звернути увагу, що 17 березня 2020 європейський офіс ВООЗ попередив, що «ризик стрімкого зростання передачі хвороби в тюрмах чи інших місцях тримання під вартою може мати посилюючий вплив на епідемію, швидко збільшуючи кількість постраждалих людей». Іншими словами, «зусилля щодо контролю COVID-19 можуть провалитися якщо потужні заходи не будуть застосовані також і у в'язницях».[21]

[1] Codice di procedura penale italiano <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-di-procedura-penale>

[2] Уголовно-процессуальный закон Латвии – http://www.pravo.lv/liikumi/29_upz.html

[3] Code pénal https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2017-05-07/

[4] КПК Казахстан https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252

[5] Австралія, Австрія, Бахрейн, Болгарія, Гана, Ісландія, Індія, Індонезія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Киргизстан, Китай, Колумбія, Кіпр, Мексика, Норвегія, Пакистан, Південна Корея, Північна Македонія, Польща, Сингапур, Словаччина, США, Тайланд, Туреччина, Україна, Філіппіни, Чехія.

[6] Як інструменти стеження за COVID-19 порушують права людей у світі?

А. Апетик https://site.ua/justtalk.writer/27961-yak-instrumenti-stejennya-za-covid-19-porushuyut-prava-lyudey-u-sviti/?fbclid=IwAR0Do5W60AguhUeEu7w71adOUZkZILvH_aoh4ysraLC40JMuY4an2xYcq3c

[7] Додаток "Дій вдома" <https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.gov.diia.quarantine&hl=uk>

[8] Домашний арешт в США і країнах Європи <https://pravoved007.livejournal.com/1239.html>

[9] Кубанцев С. П. Основные виды наказания в уголовном праве США / С. П. Кубанцев // Журнал права. – М.: Норма, 2004. – № 9. – С. 120–130.

[10] <http://www.glavnaya.com.ua/index.php/life/534-2013-02-11-00-23-38>

[11] Code de procédure pénale https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154

[12] Electronic Monitoring (EM). Minimum Requirements: www.correct.state.ak.us

[13] <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29141.pdf>

[14] Rossi P., Freeman H., Lipsey M. Evaluation: A systematic approach. 6 th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE Publ., Inc, 1998. 480 p

[15] The National Audit Office The Electronic Monitoring of Adult Offenders <https://www.nao.org.uk/report/the-electronic-monitoring-of-adult-offenders/>

[16] Electronic-Monitoring-Evidence-Brief <https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Publications/Electronic-Monitoring-Evidence-Brief.pdf>

[17] Merriam-Webster's Online Dictionary, 11th Edition «house arrest». URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/house+arrest>

[18] Дідюк І. Л. Застосування електронних засобів контролю: порівняльний аналіз арешту. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2014. № 1 (32). С. 157–160.

[19] Савчук Т. А. Использование электронного наблюдения в целях сопровождения мер пресечения в уголовном процессе. Традиции и инновации в праве : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Новополоцк, 6–7 окт. 2017 г.) : в 3 т. / [редкол. И. В. Вереха и др.]. Новополоцк: Полоц. гос. ун-т, 2017. Т. 3. С. 197–200.

[20] ІНСАЙТ: П'ять юридичних механізмів захисту прав людини в роботі з ув'язненими <https://site.ua/justtalk.writer/27605-insayt-pyat-yuridichnih-mehanizmiv-zahistu-prav-lyudini-v-roboti-z-uvyaznenimi/?fbclid=IwAR1LHE0eFpxJSSdrrsSYLChcICR5CfZA6L6PIKHFaCw81jFj2nYb0GS1dGk>

[21] Preventing COVID-19 outbreak in prisons: a challenging but essential task for authorities <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/news/news/2020/3/preventing-covid-19-outbreak-in-prisons-a-challenging-but-essential-task-for-authorities>

Пропозиції національній поліції щодо застосування запобіжних заходів не пов'язаних із триманням під вартою з метою зменшення ризиків розповсюдження COVID-19 в місцях несвободи.

► 1. Процесуальний аспект

В умовах пандемії COVID-19, а також з метою запобігання поширенню інших інфекційних хвороб, необхідно в законодавстві чітко регламентувати питання перевірки слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом стану здоров'я підозрюваного (обвинуваченого) при обранні, зміні чи продовженні запобіжного заходу в виді тримання під вартою. Діючий КПК України у статті 178 визначає, що при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у статті 177 цього Кодексу, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі і **стан здоров'я підозрюваного (обвинуваченого)**.

Водночас, які критерії мають враховуватись при оцінці стану здоров'я не регламентовано жодним нормативним актом.

Оцінка стану здоров'я підозрюваного (обвинуваченого) визначається судом на основі довідки, яка отримується органами досудового розслідування

в закладах охорони здоров'я. Водночас, як показує практика такий медичний огляд проводиться поверхнево.

Вважаємо, що обсяг проведення досліджень стану здоров'я таких осіб та форма довідки має бути затверджена спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України. Обов'язковою умовою проведення такого медичного огляду має стати з'ясування наявності інфекційних захворювань у підозрюваного (обвинуваченого) та аналіз ризику зараження адміністрації ізоляторів тимчасового тримання чи слідчих ізоляторів та утримуваних в ній осіб.

Враховуючи зазначене вище, наявну епідеміологічну ситуацію в країні та світі, відсутність ефективної системи діагностування COVID-19, органам досудового розслідування потрібно надавати перевагу запобіжним заходам не пов'язаним із триманням під вартою.

► 2. Технічний аспект

Національній поліції України необхідно запроваджувати інноваційні методи контролю використання запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою.

В Україні, як і в **29 країнах** [1] світу під час пандемії створено інноваційні рішення за контролем переміщення людей, які перебувають на самоізоляції. [2] У більшості країн було створено мобільні застосунки, аналогічні тим, які використовуються для контролю за людьми, які перебувають під домашнім арештом чи відбувають покарання але не у місці позбавлення волі, а вдома.

Застосунок **Дій вдома** [3] для запобігання поширенню COVID-19 в Україні розроблений командою Міністерства цифрової трансформації та працює на даних GPS.

Саме тому, для України є релевантним запровадження мобільних додатків із відслідковування GPS даних для домашнього арешту, оскільки вже є розроблений мобільний державний додаток "Дій вдома", на базі якого держава може розробити додаток "Домашній арешт" чи навіть у перспективі "Домашнє ув'язнення". За аналогією браслетів для ув'язнених, які працюють на отриманні даних із GPS та мають високу вартість, можна використовувати, мобільні додатки та браслети-трекери, які збирають GPS дані. Наприклад, в США використовують мобільний додаток **E-Cell HOUSE ARREST APP** для домашнього арешту, тримання під вартою або як захід для умовно-дострокового звільнення чи елемент стеження під час реабілітації.

[2] Як інструменти стеження за COVID-19 порушують права людей у світі?

A. Апетик https://site.ua/justtalk.writer/27961-yak-instrumenti-stejennya-za-covid-19-porushuyut-prava-lyudey-u-sviti/?fbclid=IwAR0Do5W60AguhUeEu7w71ad0UZkZlLvH_aoh4ysraLC40JMuY4an2xYcq3c

[3] Додаток "Дій вдома" <https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.gov.dia.quarantine&hl=uk>

▶ 3. Економічний аспект.

Співвідношення витрат на тримання під вартою та застосування домашнього арешту. Розрахунки економії в наслідок застосування домашнього арешту.

Слід звернути увагу, що діюче законодавство України встановлює чіткий перелік процесуальних витрат. Однак, витрати держави на утримання та матеріально-технічне оснащення органів, які здійснюють досудове розслідування, на даний час до їх числа не належить. Звісно, якщо електронний контроль оплачується тільки за рахунок державного бюджету, то він покладається на нього важким тягарем. Включення витрат, пов'язаних з використанням ЕЗК до переліку процесуальних витрат надало б можливість підконтрольній особі самостійно повністю або частково сплачувати електронний контроль. На думку авторів, отримання державою оплати за використання електронних засобів контролю обвинуваченими є виправданим і необхідним, оскільки особа, яка вчинила злочин, повинна зробити якийсь внесок у державу, суспільство, а не отримувати від держави безкоштовні послуги (тобто, виходячи із законодавства України, можна стверджувати, що особа, в якій викрали майно, або відносно неї вчинено інший злочин, шляхом сплачування податків буде утримувати злочинця, який вчинив даний злочин). Тому в такій ситуації ініціативність застосування домашнього арешту повинна виходити від обвинуваченого, щоб не виникало питань щодо неможливості сплати за використання електронного засобу контролю. Також у законодавстві потрібно передбачити особливий порядок (за рахунок держави) користування електронними засобами контролю окремих категорій осіб: інвалідів; малолітніх осіб; хворих, що потребують постійного догляду лікаря або проведення процедур; осіб похилого віку, які не мають фінансових можливостей забезпечити належну оплату за застосування відносно них електронного моніторингу тощо.

Враховуючи дані розрахунку вартості закупівлі одного комплекту ЕЗК в Україні, виготовлення їх на підприємствах нашої держави вважається ефективним способом вирішення зазначеної проблеми. До речі, не зайвим буде відмітити й те, що електронне устаткування також можна і орендувати. Більшість країн, де застосовуються системи електронного контролю, не закуповують обладнання, а тільки орендують його у компаній виробників. Відповідно, старі пристрої замінюють на нові у фірми-виробника, заплативши лише за оренду, що економічно вигідно при впровадженні даних приладів. Разом з тим, здійснений нами аналіз застосування ЕЗК засвідчує, що деякі країни не лише орендують відповідне обладнання, а навіть передають функції нагляду приватним компаніям. Так, Англія та Уельс розподілені на чотири зони електронного моніторингу. У кожному регіоні здійснює електронно-наглядову діяльність відповідна приватна компанія. На наш погляд, така передача наглядових функцій має позитивний результат.

По-перше, не потрібно витрачати кошти на придбання (оренду) ЕЗК.

По-друге, не має потреби витрачати кошти на навчання, перепідготовку і підвищення кваліфікації поліцейських.

По-третє, ремонт та обслуговування ЕЗК здійснюватиметься вчасно, адже для повноцінного виконання функцій нагляду потрібно щоб електронне обладнання перебувало в справному стані. В іншому випадку приватна компанія неспроможна забезпечити електронний контроль, що матиме наслідок у вигляді припинення договору та залишить її власника без прибутку. Водночас, вчасне обслуговування та утримання ЕЗК у справному стані зводять до мінімуму хибні повідомлення про сигнал тривоги, що супроводжуються залученням поліції та фахівців, які усувають технічні збої обладнання.

▶ 3. Медичний аспект

Важливими чинниками ризику для поширення інфекційних хвороб є тривалість, близькість контакту та можливість використання засобів індивідуального захисту, як затриманими так і персоналом. Окрім цього, на розповсюдження хвороби впливає вчасне виявлення та вжиття відповідних заходів. Найвищий ризик виникає у громадян, які перебувають у приміщенні без належної вентиляції і проводять понад 30 хвилин у безпосередній близькості один від одного без належного індивідуального захисту.

Враховуючи наявну епідеміологічну ситуацію в країні та світі, відсутність ефективної системи діагностування COVID-19 в діяльності ІТТ та СІЗО доцільним є використання індивідуальних засобів захисту, як для утримуваних так і для персоналу. Більш дієвим засобом протидії розповсюдженню COVID-19 в цих установах є надання переваги заповіжним заходам не пов'язаним із триманням під вартою і тим самим уникнути ризиків притаманним перебуванню людини в цих місцях не-свободи.

Додаток № 1. Анкета опитування слідчого органу досудового розслідування щодо застосування запобіжних заходів у виді "тримання під вартою" та "домашнього арешту"

1. Назвіть регіон (область) в якій Ви працюєте?
2. Який Ваш стаж роботи на посаді слідчого?
3. Чи звертались Ви з клопотанням про обрання запобіжного заходу у виді домашнього арешту у кримінальних провадженнях по яких Вами проводилось досудове розслідування?
4. Чи самостійно Ви приймаєте рішення про обрання конкретного виду запобіжного заходу для підозрюваної особи з метою забезпечення кримінального провадження взагалі?
5. Яким чином Ви узгоджуєте обрання запобіжних заходів з безпосереднім керівництвом відділу/відділення/управління поліції та прокурором?
6. Наявність яких обставин, ризиків/тощо є визначальними для Вас під час обрання до підозрюваної особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою (окрім ризиків/обставин визначених в КПК)?
7. Наявність яких обставин, ризиків/тощо є визначальними для Вас під час обрання запобіжного заходу до підозрюваної особи у виді домашнього арешту (окрім ризиків визначених в КПК)?
8. На Вашу думку, який запобіжний захід (тримання під вартою чи домашній арешт) є зручнішим для слідчого при провадженні досудового розслідування?
9. На Вашу думку, чому саме цей запобіжний захід є «зручнішим» для слідчого?
10. Чи маєте Ви особисті критерії під час обрання запобіжного заходу «тримання під вартою» або «домашнього арешту», окрім переліку зазначеному у КПК, якщо так, зазначте їх, будь ласка:
 11. На Вашу думку, які переваги/складності для роботи слідчого у кримінальних провадженнях, надає застосування запобіжного заходу «тримання під вартою»:
 12. На Вашу думку, які переваги/складності для роботи слідчого у кримінальних провадженнях, надає застосування запобіжного заходу «домашній арешт»:
 13. Чи враховуєте Ви під час обрання запобіжного заходу (тримання під вартою або домашній арешт) наявність/відсутність технічної можливості Національної поліції здійснювати контроль поведінки підозрюваного, який перебуває під домашнім арештом (наявність електронних засобів стеження)?
 14. Що, на Ваш погляд, має враховувати ефективна система контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом, щоб перебування людини під домашнім арештом не нашкодило досудовому розслідуванню?
 15. Чи надавалась би Вами перевага у обранні запобіжного заходу у виді домашнього арешту перед триманням під вартою, якщо б Україна мала ефективну систему контролю за перебуванням підозрюваних під домашнім арештом?
 16. Згідно з офіційною статистикою, тримання під вартою в Україні застосовується значно частіше ніж домашній арешт. На Вашу думку, чому слідчими Національної поліції України надається перевага у обранні до підозрюваних запобіжного заходу у виді тримання під вартою над домашнім арештом?